

DIRIGE CHRISTE CONATUS!

DISSERTATIO POLITICA.

De

LEGISLATIONE

Quam,

Divinâ favente Gratiâ

Ad tenorem constitutionum Academicarum, adprobatio-
nemq; Amplissimæ Facult. Philosophicæ in Inclitâ Re-
giâ Academiâ Aboënsi,

S U B P R E S I D I O

Excellētissimi & Clarissimi V I R I ,

D N . M . A X E L I I K e m p s / Philosoph. Pra-
cticæ & Histor. Professoris publ. Dexterrimi,
Præceptoris ac Promotoris sui omni ob-
servantia ætatē colendi,

Pro laureâ Magisterij Ejusq; Privilegijs, ad Publicum reūtē
judicantium examen modestè defert

M A T T H I A S C. W i c h m a n n
O - G o t h u s

In Auditorio super. & Max: ad diem 8. Maij Anni MDCLXVIII.
1668.

A B O Æ ,

Excusa à PETRO HANSONIO Acad. Typ.

*Reverendissimo, Nobilissimo, ac Amplissimo
DOMINO,*

DN. SAMUELI ENANDRO Gyllen-
adler/ Inclytæ Diœceseos Lincopensis Episcopo
longè dignissimo, Consistorijibidem Præsidi gra-
vissimo, in Christo Patri, & Mecænati meo quo-
vis observantia cultu devotè suspiciendo!

Nobilissimo item ac Spectatissimo DOMINO,

DN. ERICO Rosenholm/ Regij Collegij Com-
merciorum Adseffori consultissimo, Patrono
meo propensissimo, omni honore prosequendo!

U T E T

Pl. Reverendi atq; Praeclarissimis VIRIS,

DN. M. SAMUELI BRASCK Pastori Hol-
mensii ad S.^æ Claræ meritissimo, Promotori meo
sincero cordis affectu honorando!

DN. M. GUSTAVO JANSONIO, in Regio-
Gymnasio Lincop. S. S. Theol. Lectori, & Pa-
stori in Slaka vigilantissimo, Fautori omni re-
verentia cultu venerando!

*Dissertationem hanc Gradualem in debi-
ta observantia, & officiosa mentis reuixi-
or, cum omni prosperitatu voto Consecro
Dicoq;*

A U T H O R.

PRO O E M I U M.

Uo genera hominum sese offerunt, quibus civilem societatem constare potissimum cernimus: quorum unum $\alpha\epsilon\chi\omega\nu\tau\epsilon$, alterum $\alpha\epsilon\chi\omega\nu\tau\epsilon\sigma\tau\epsilon$; ad quos omnis reipubl. constitutio erit referenda. Cumq; non sufficiat, in repub. ordines hos esse distinctos, nisi etiam intelligant, quid facere debeant, quid cavere; necessaria proinde lex fuerit. Itaq; legislator, formato imperij statu, cogitabit de administrationis modo, qui ex legibus dependet: his enim temp. optimè solidissimèq; constituerit, si effecerit, ut leges optimæ ferantur, & latæ vigent, ut quarum vigore magnum gubernatur hoc corpus. Nam non tantum vivendi causa, sed benè vivendi respub. constituta sunt; benè a. in civitate non vivitur, nisi eius partes certis colligantur & circumscirban- eur legibus, sine quibus omnia incerta sunt. Quippe judicium humanum, non solum vagum atq; difforme, sed & affectibus non raro obcæcatum esse solet. Et ominosa est ratio gubernandi, ubi suo ex sensu imperantes sua per rescripta & decreta cuncta disponere volunt; quemadmodum olim tentavit Caligula, nè quis respondere posset propter eum: Sueton. in vit. Caliguli. cap. 34. Rectius a. Macrinus inducere voluit, ut jure, non rescriptis ageretur: Capitol. in Macrin. Tatius enim ex legibus, quam arbitrio judicatur, quod turbidi motus arbitrium corrumpant, qui nulli sunt in lege, Arist. 3. Pol. cap. 10. Interest etiam universæ reipub. Magistratum sanctum & inviolabilem esse, ejusq; incolumitatem, regniq; securitatem, legum publicarum præsidijs contra sceleratorum vim ac injuriam muni. undē Imperatoriam Majestatem, non solum armis, sed & legibus decoratam esse oportere, docet Iustinianus. Sunt namq; leges, muri & propugnacola otij & tranquillitatis ci-

vilis. Hinc maximè eluceat, tum legi Necessitas: Nam ut homines absq; societate mutuâ vivere non possunt; ita neq; societas ulta tuta & diuturna esse potest absq; legibus, Plat. lib. 3. d. ll. Lex est anima & Spiritus civitatis, & cum ipsius exordiis scribi carit, §. 11, inst. de rer. divis. Multitudo in unius populi corpus coalefere nullâ re quam legibus potest, Liv. lib. 1. Primaq; regni munia, adeoq; universæ reipub. partes, absq; legibus & justitiâ ritè geri nequeunt, non magis quam oculi videre, manus & cætera membra se mouere sine animâ possunt. Tum ejus insignis utilitas; Lex enim prudenter lata, non tantum Magistratui rationem administrandi, sed & subditis omnibus regulam vivendi prescribit; hæc civilium controversiarum norma est, quæ judicis cohibet affectus, ut non ex arbitrio sibi æquitatem singat, sed omnem controversiarum nodum hoc velut ense recidat. Si verò omnium norma lex esse debet, requirit itaq; ipsa legislatio summam prudentiam & experientiam; cum legis virtus à prima ipsius Sanctione, tanquam à fonte, promanet. De hæc autem nobilissimâ juxta ac prestantissimâ materiâ, scilicet Legislatione, loco speciminis publici, ad mandatum amplissime facult. Philosoph. pauca imprimis sub incudem disputationis revocare decrevi, haud interea veritus, conatu meo bonos omnes ac cordatos non favere; quod verò industria meæ deest, id humanitate ac candido lectoris benevoli judicio suppleri, officiose rogo.

Sit itaq; bono cum Deo

THESES I.

NE statim in limine impingamus, oportet usum vocis cognoscere, à quo sapienterò in cognitionem rei pervenimus, ut monet Scalig. Exercit. 1. cap. 4. Hinc operæ pretium facturus videor, si pro ratione instituti, initium à nominis expositione sumsero; In quâ notandum Legislationem

hic

hic non accipi Rhetoricè, pro exercitio Progymnasmatico, quo legis promulgatio svadetur aut dissuadetur, confirmatur aut confutatur; Neq; juridicè, prout contradistinguitur abrogationi & interpretationi legum, notatq; solam legis præscriptionem: sed Politicè (quo de nostra instituitur dissertatio) pro medio Politico, quo ordo in Rempubl. per bonas leges, vel introducitur, vel introductus emendatur & conservatur. Hæc absolvitur, partim novarum legum præscriptione, & promulgatione, partim incompetentium Interpretatione authenticâ & antiquarum abrogatione.

II. Hisce obiter præmissis, consequens erit, ut definitiōnem ipsam ponamus, à qua omnis, qua à ratione suscipitur disputatio, profici sci debet: Cic. lib. 1. off. quam commodè sic tradicenseo: Legislatio est medium Politicum, quo summus Magistratus, ordinem, vel novarum legum sanctione in rempubl. introducit, vel introductum, antiquarum legum abrogatione, & authenticâ interpretatione emendat & conservat, ut omnia ad salutem publicam dirigantur. Christ. Prat. part. post.

III. Ut enim summæ potestatis est, imperare; ita primum ac præcipuum Majestatis jus Politicum est, leges universis & singulis in imperio dare, condere & abrogare, quibus cunctos ad observantiam & fidelitatem præstandam obstringat, & ad metam civilis societatis ducat. Magistratus hanc esse vim constat, ut præst̄ prescribatq; recta & utilia, & conjuncta cum legibus. Ut enim Magistratibus leges, ita populo præsunt Magistratus: vereq; dici potest, Magistratum legem esse loquentem, legem a. mutum Magistratum, Cic. lib. 3. de LL. Sed quemadmodum nec unus omnia intelligit, nec cuncta providere facilè potest; idcirco operæ est, ut in legibus ferendis sapientiorum operæ & commercio utatur; sic quippe magnum bonæ mentis indicium de se ostendet, & maximum honori & veneratiōni suæ adjicit superpondium; loquitur Ioh. Hier. In. Hof.

in singul. Pol. Et sicut in imperio Romano, nullæ leges imperij universales sine assensu & consilio Electorum ac Ephororum ferendæ: itaq; neq; apud nos, absq; consensu & approbatione ordinum regni introduci ac constitui possunt: cap. 4. Rong. B. L. L. art. 7. Ergo nec per vim: Nam talium legum non potest obsequium servari. Vi enim amotæ, leges quoq; amoverentur; quod ex exemplo Pomponij notum fecit Tacit. lib. 3. Annal. cap. 28. Particulares vero leges etiam ab inferioribus Magistratibus statui possunt, sed promoto suæ jurisdictionis, & nè quid contra leges communis statumq; fiat; Nec de rebus alijs, quam quarum libera administratio ipsis est concessa. Hinc patet, legum conditores, aut vi Majestatis, aut mandato alieno Majestatem habentis leges ferre; nec valere eas sine summæ potestatis confirmatione, quæ auctoritate suâ leges roborat. Sicut Decemviri apud Romanos, legum à se scriptarum confirmationem à populo petere coacti sunt, Liv. lib. 8. Majestatis enim jura haud obtinuisse, probat Iacob. Mart. Lib. 2. Pol. cap. 20. Dits. mars. lib. 3. Pol. Exercit. 2.

IV. In Novarum legum præscriptione, maximè respiciendum i. Ad Gloriam Dei, quæ omnium nostrarum actionum finis erit, 1. Cor. 10. ad hanc veluti metam omnes leges colligare debent. 2. justitiam, ceu ultimum finem legi præfixum; quæ omnis civilis administrationis fundamentum est, ut firmaret inter ordines reipub. concordia. 3. Salutem populi; juxta illud, salus populi suprema Lex esto, Leges enim, civium incolumentatis, non cives legum causâ facti sunt, Boxhorn. lib. 1. cap. 9. inst. Pol. Ad salutem civium, civitatisq; incolumentem, vitam omnium quietam & beatam conditas esse leges oportet, Cic. lib. 2. d. II. 4. Equitatem; juri enim naturæ & gentium, ipsiusq; reipub. genio consentaneæ erunt. Neq; specie juris injuria viam patefiant. Deniq;

5. Ad reipub. statum praesentem, & quatenus sunt reipub. utiles; leges enim non solum præesse debent, sed & bonis ooinibus prodeste. Administratio Magistratus demandata dirigenda ad gloriam Dei, & subditorum salutem, publicam utilitatem: non privatum administrantis commodum; quæ communis est philosophorum sententia, Alibus. cap. 21.

V. In legibus porrò constituendis, consensu Politicorum comprobatur, legum nimiam multitudinem vitandam esse: corruptæ reipub. indicium est, in quâ plurimæ sunt leges, Tacit. 4. Annal. Breves esse oportet; nam fieri non potest, ut omnes articuli legibus comprehendantur, utq; facilius ab imperitis teneri possint. Lex velut emissa Divinitus vox sit, jubeat non disputet, Senec. Epist. 95. Neq; tamen brevitas ita sectanda, ut obscuritatem aliquam pariat. Eritq; Perspicua, quod ab omnibus intelligatur. expeditiori causarum decisioni accommodata censemur, ubi leges simpliciores & pauciores, vastis interpretum commentarijs & diversis opinionibus non onerantur: Nam alias vias litigandi tradunt, & contentiones inter cives excitant, que mala procul è repub. sunt amovenda, Geilf, Exercit, Pol. 4. th. 6. Deniq; & Nervosa; non facilè legi addenda ratio, Burgersd. Ideæ Pol. cap. 6. §. 14.

VI. Cum autem negotia sint infinita, jus verò finitum esse oportet, necesse est, ut leges communes generaliter concipientur, non in singulas personas. Quippe bonus legislator, quod sit ut plurimum respiciens, legem feret. Neq; propterea, quod delictum aliquod ignorat, nihil lege definit; sed, quia singularia alio atq; alio modo se habent, definiendi nequeant. Proinde jus dicentium erit, particulares casus ad legem applicare, & commodâ interpretatione, quod Lex non exprimit, ex usu publico supplerre. Deinde concipiendæ, prout sunt contingentia: leges enim de rebus æternis constat

constat non posse ferri, quia semper eodem modo se habent: de Possibilibus, non impossibilibus: De Moralibus, non naturalibus: De ijs, que ad rem pub. spectant, non vero quæ sunt extra eam: De futuris, non Præteritis: Pro Virtutibus, non vitijs.

VII. In scripturam etiam leges redigantur, nè corrumpan-
tur, aut plane oblivioni tradantur, tum vero ut facilius in
omnium eorum, quorum interest, notitiam veniant. Ta-
men leges non scriptæ non desinunt esse leges; quia scri-
ptura non est de essentiâ legis, hæc tantum accidit legibus
iam constitutis; satis autem ad rationem earum est, ut à sum-
mâ potestate ferantur. Huc referri potest jus consuetudina-
rium, quod usus frequens, inveteratus & æquus, tacitâ com-
muni assensione, comprobavit: inter cujus propria requiri-
tur, si legis vigorem habeat, (i. ut sit rationabilis, hoc est, bo-
no publico non refragetur, & privatorum utilitati provide-
at. Landzsed när hon icke hafver ostäl med sig/ bör rå-
fnas för lagh/ ther man effter dömma må reg. jud. (2.
Nitatur temporis vetustate, & actuum tam judicialium quam
extra judicialium frequentiâ. Quod si vero rectæ rationi ad-
versetur, abusus potius & corruptela, quam consuetudo di-
cenda, conf. Berneg. qq. in Tacit.

VIII. Ut autem commodissimè secundum leges vivatur,
debent præcipere 1. justæ, quæ obligant ad parendum, nec
legi naturæ & Dei adversentur, Kong. St. 4. B. 3. §l God
Lagh skal vara rättvis särflig och mögelst. 2. Äqua-
litas; non modo justæ sint, sed & justæ imperent, non ar-
nearum telis similes, ut potentioribus facile cedant, tenuo-
res autem retineant, Iacob. Mart. lib. 2. Pol. Eruntq; funda-
mentum pacis & tranquillitatis in repub. Arist. 5. Eth. cap. 10.
3. Moderata: quâ lævitates & crudelitas omnis à legibus tol-
lenda est; vel si gravia interdum supplicia constituta sunt,
mitigari

mitigari debent, ut suadet Seneca, nē tamen impunita maneat scelerata. 4. Quā rationem optimam habeant, quā carere non possunt; licet legis ratio nos sēpē lateat. Hinc lex semper ex ratione est astimanda, ut ubi non ratio est, ibi nec lex sit.

IX. Cum summus Magistratus, non solum civitati, sed & Ecclesiæ imperet, proinde ratione objecti seu Materia, legis latio est duplex: alia concernens Res Ecclesiasticas, alia Civiles. Magistratus enim (uti ex ipsius juribus constat) personas & res Ecclesiasticas sub suo Imperio habet, non quatenus sunt sacra, sed quatenus in repub. existunt, & ad Politicum ordinantur finem, & quoad potestatem ~~ro~~ ^{ro} ~~mo~~ ^{mo} ~~ser~~ ^{ser} ~~in~~ ⁱⁿ ~~y~~, quæ civiliter exercetur. Ideoq; potestatem habet leges utriq; præscribendi. Religio enim est fundementum & columna totius reipub. Hac solâ universa constat societas, quâ sublatâ vel impeditâ, tollitur in repub. legitimus ordo. Est itaq; legislatio circa res Ecclesiasticas, quâ summus Magistratus ordinem in Ecclesiâ constituit vel emendat, prescribendo leges de externâ religionis curâ, & divini cultus officio, Christ. Praet. pare. post. Religionis & Ecclesiæ cura interna non legibus politicis, sed verbo divinitus patefacto continetur.

X. In legibus circa sacrorum constitutionem ferendis, præcipua cura erit, (1. Veram puramq; religionem legitimè introducere, introductam propagare & conservare; quod fit, praesciendo religionis Antis̄lites, qui Dei metum, & Christi cognitionem hominum mentibus docendo & vivendo instillent, eorumq; ordines certū privilegijs & beneficijs ornare; Religiones falsas verò se. veris legibus prohibere; Verum Dei cultum pijs legibus ita determinare ac circumscribere; ne falsus & fictitius aliquis irrepatur. (2. Religionis unitatem, quantum fieri potest, curare, per quam facilius & arctiori nexu Imperantium & Parentium animi conglutinantur: Plurium religionum Exercitum publicum prohibere, si modò absq; turbatione reipub. fiat: Nec et-

iam concedat, variam & mistam religionem commisceri.
Dithmars. lib. 3. Pol. Exercit. 6. (3. atraçiar circa sacros con-
gressus tollere, & panas in delicta, verum Dei cultum ejusq; notiti-
am, ac disciplinam Ecclesiasticam evertentia, constituere; ejus loco or-
dinem decentem legibus surrogare, vimq; stabilire Iurisdictionis Ec-
clesiastica, ejusq; auctoritatem. Sicuti laudabiliter observatum li-
quet, Ex parte Tit. de Ecclesijs Chr. B. & Priv. Cler. concessis.

XI. Legislatio circa res civiles est, quā summus Magistra-
tus ordinem civitatis, vel constituit, vel emendat. Nihil enim est
in repub. quod non respiciat, aut statum publicum, aut priva-
tam civium utilitatem; quorum utrumq; salvum est, quando
bonis legibus continetur. Idem evincit duplex jus, Publicum
& Privatum; ad quæ quia omnis lex accommodari debet,
ideo latius esse non potest, quam jus ipsum, Geilf. Exercit.
Pol. 4.

XII. Ad statum publicum conservandum, præscribenda
sunt leges, tum fundamentales, tum administratoriae. Sunt enim
leges fundamentales, quæ Imperij & imperantium Majestatem,
libertatem populi, institutionem, ordinem, Vim Magistra-
tus, & summam reipub. concernunt, Boxhorn. Loc. alleg.
Dicuntur autem fundamentales, item jura regni: quia ijs veluti
fundamentis status publicus nititur. Nulla datur respub. quæ hū carere
potest, tam respectu Imperantium; cum enim in admoveendis succe-
soribus gravissimi sepe motus orientur, interfuit omnes illorum
controversias legibus decidi: quam respectu subditorum; quia de-
bet arbitrium principum legibus restringi. Hæ autem leges con-
denda sunt; vel de regno in eundo & constituendo, quoad regni
commissionem, quis & qualis sit Magistratus constituendus;
vel de modo & requisitis, sive successionis, sive Electionis.

XIII. In harum legum Sanctione observandum, quomo-
do fieri queant (1. Perpetuae & ad reipub. aternitatem obtainen-
dam comparata. Quod ut succedat, condenda sunt a. leges que-
dam

dam earum custodes, quibus severissimæ in eos constituantur
pœnæ, qui de fundamentalibus mutandis aut abrogandis, vel
aliquid in medium tantum sint allaturi. *B.* Nova subinde fun-
damentalibus superaddendæ, quibus nec ulla tenus infringantur,
& quarum perpetuus semperq; in repub. usus futurus sit. (2.
Quomodo diversis rerumpub. formis prescribenda & applicanda;
ut Monarchie, Aristocratie, & democratic; quæ pro varietate
formarum Reipub. varias poscunt leges fundamentales. Cu-
jus varia requisita, ad unius cuiusq; formæ applicationem,
possunt videriprolixè tract. à Cyr. Lent.

XIV. Leges administratoriæ erunt norma, secundum
quam respub. administratur. Nam princeps imperij admi-
nistrationem eâ conditione tuncipit, quod secundum leges
sub juramento præstito administrare velit, *Dithmars lib. 3. Ex-*
ercit. 2. Hæ concernunt, vel sacerorum constitutionem & or-
dinem, vel Magistratum inferiorum creationem, vel delibe-
rationem de rebus ad tempub. pertinentibus, sive *jus bellifi-
niendi*, sive *præmiorum & penarum irrogationem*, ceu *legum, ju-
diciorum, & actionum executionem*. De quibus omnibus le-
ges in repub. ferendæ, ut controversiæ indè obortæ judicari
possint.

XV. Differunt leges *administratoriæ à Fundamentalibus*, con-
trà quam Politici vulgo sentiunt, perperam confundentes
administratorias cum fundamentalibus: Nam non omnis
lex respiciens statum publicum, fundamentalis legis ratio-
nem habere potest; legum enim fundamentalium mutationem
sequitur status mutatio; at sine status publici mutatione
leges administratoriæ mutari possunt. Deinde leges fundamen-
tales, nec seorsim summus Magistratus, nec inferiores in manu ha-
bent, sed universa respub. De administratorijs verò legibus ju-
dicare possunt, & secundum easdem decernere; quod adeò
non possunt de legibus fundamentalibus. Hinc respiciunt ad-
ministrato-

ministratoriæ nibil aliud, quam iurium Majestratis exercitiū, sive summum, sive vicarium.

XVI. Legislatio privatum civium utilitatem concernens est, quæ leges de singulorum statu, conditionibus & utilitatibus sanctiuntur. Hæc in duplice differentia existit; alia enim est Forensis, quæ statum civium concernit, & privatorum iotter se lites ac controversias spectat; alia civilem disciplinam moresq; corrigit, & Censoria appellatur. Tantum enim interest, ut cives in officio contineantur, moribusq; bonis assuescant; quam opus est, ut civilibus & criminalibus judicijs jus suum persequantur. Et finis legum condendarum, communis omnium utilitas & publica salus est, ad quam feliciter non possunt pervenire cives, nisi ad utrumq;, videlicet civium controversias & mores, legislatio referatur. In legibus forensibus ferendis observandum, (1. debere eas respicere, partim PERSONAS, prout considerantur, vel Naturaliter juxta sexum, aut nativitatem; vel civiliter juxta statum, conditionem, etatem: partim ad RES, pro diversâ distinctione Dominiorum, Possessionum, commerciorum, & modorum acquirendi &c. Partim ad ACTIONES in judicium de volutes, ad juris sui persequitionem. Hæc ferè sunt, quæ statum civium privatum concerunt, de qnibus adeoq; leges concipiendæ & ad reipub. statum accommodandæ. (2. leges forenses à majoribus traditæ, & ingenio civium adæquatæ, non tantum religiose debent observari; sed & aliquando augeri, mutari, & corrigi, etiam interpretatione authenticâ illustrari. Nam crescente hominum calliditate, crescere etiam debet scientia legum, ut loquitur Bochorn. inst. Pol. lib. 1. cap. 9.

XVII. Porro censoria est, quæ totius reipub. spectat disciplinam, & in emendatione morum consistit. Expedit namq; in repub. ne quis resuâ male otatur, justinian. Cum mores & disciplinam ferè turbare solent, otium tenuioris fortune hominum usura, libidines, luxus in viciu & vestitu, alea lususq; scutiles; ambitionis

bitus deniq; & manerum per aureos gradus acquisitione: Ista sunt
serumpub: pestis, pernicies & interitus, quæ legibus propte-
rea sunt corrigenda & excludenda. De quibus notandum,
debere ad usum reip. accommodari; neq; simpliciter optimæ,
sed quæ accommodare sunt illi Politiaæ, quam legislator
informat, adprobari debent, Besold. Nec interimendæ pro-
pter privatorum quorundam noxam, si modò ceteræ multi-
tudini utiles fururæ sint; nè paucorum quorundam causâ o-
mnibus noceatur. Neq; mutandæ, quæ sublata sit earum cau-
sa, aut, manente eâ, modus melior sese offerat, ad finem legis
perveniendi.

XVIII. Præterea sunt quoq; condendæ, præter has leges ge-
nerales, quæ omnes in regno concernunt, speciales quadam
leges, quæ vim in aliquâ saltem parte reip. obtinent. Hæ, vel
certæ regioni, provinciæ, aut urbi; vel certis collegijs, ut bel-
lico, Nautico, Academ. præscribendæ. Quales sunt Articuli
militares, Nautici, constitut. Academ. &c. Item singulares, quæ vo-
cantur *alio nomine Privilegia*, quæ quasi privatis quibusdam
dantur, ultra communes regulas juris, certas ob causas con-
cessa, contraq; legis universalis vigorem introducta. Quæ
benè meritis dari, ad bonum reipub. confert: Nam honore &
præmio virtus excitatur, plurimiq; ad defen...em Patriæ, & alias
res laudabiles gerendas excusuntur. Hæc spectant, vel ad certas
personas, vel ad certa hominum genera; hinc distinguuun-
tur *Privilegia*, in *Personalia*, quæ propter solam personæ con-
ditionem concessa, & ad hæredes non transeunt, sed cum
personâ, cui data sunt, exspirant; ut *equitum Auratorum*, *Do-
ctorum*, & *Magistrorum Privilegia*: Et *Realia*, quæ ad successo-
res extenduntur; ut *privilegia Nobilium*, *Acad.* & *Collegiorum*.
*Ubi observandum, ea virtutis esse premia, non turpis & dishonesti
obsequij. Turpis abusus Privilegiij, est justa ejus revocandi causa.*

XIX. Legibus constitutis, sequi debet earum Promulgatio,

tanquam necessarium adjunctum: cum lex regula quædam sit,
secundum quam vivatur, adeoq; ignota esse non debet ei,
qui vitam suam ad illius præscriptum ordinare tenetur, &
nè quis vim illi inferre per ignorantiam aggrediatur. Et
si lex esse tamen potest sine hac, & obligare ad culpam, non tamen
ad pæna exequutionem. Itaq; si subditos stringere debet, &
aliquam habebit efficaciam, promulganda erit, nè ejus igno-
rantiam prætendere possint. Unde bene constitutarum rerum pub-
instituto introductum, ut leges scriptæ, non solum promulgantur initio,
dum feruntur, sed etiam certo tempore deinceps, Konung. B.
St. L. cap. 23. De quâ habendum, quod promulgatio ta-
lis fieri debet, ut ab omnibus percipi possit: scribere enim le-
gem in librum, aut prælo submittere, nec tamen subditis notificare,
non est legem promulgare. Hinc apud Romanos nulla valebat lex,
nisi pro rostris trinundino proclamata esset, Cic. pro P. Quint. A-
pud nos, leges ut omnes obligant, atq; ad cunctorum, quorum inter-
est, notitiam perveniant, non modo scribuntur, sed & promulgan-
tur, id est, publico actu proponuntur. Et hoc ius nobis scriptum vo-
catur, Sveriges bestresne Lagh, Nob. Gyllenst. Disp. Pol.
12. d. LL.

XX. Alterum adjunctum legum humanarum, est earum inter-
pretatio, non minus necessaria, quam ipsæ leges. Sunt enim le-
gum interpretes, quasi vivæ leges & loquens iustitia. Quid
namq; jura, nisi sint qui de jure respondeant? Quia non
omnes articuli, non omnes circumstantiæ, propter infinita-
rem suam, possunt legibus comprehendendi; itaq; necessè est,
ut prudentium interpretatio accedat, aut, pro rei & nego-
tij difficultate, eorum, penes quos est summa potestas. Et
sicut solius Magistratus, aut ejus, qui potestatem habet, le-
ges condere in repab: ita quoq; illius est interpretari: Cum
de mente & sensu legis nemo rectius ipso conditore judi-
care poterit. Non tamen hic attenditur interpretatio usua-
lis,

la, nec Doctrinalis, quæ & LL. Doctoribus conceditur; sed Authentica, cum Magistratus legis sententiam, pro diversâ ratione, locorum, temporum, Personarum, aliarumq; circumstantiarum, interpretatur & ad usum publicum accommodat. Quæ interpretatio est quasi nova quedam lex, ejusq; sententia vim legis obtinet, Scheart. Disp. Pol. 6, Indeq; & hæc interpretationis species, lex declarativa haud incommodè appellari potest. Talis lex declarativa apud nos est, ex parte decretum Norcopense, Ordinantia Urbium, & processus judiciorum, conf. Nob. Gyllenb. disp. Pol. cit.

XXI. Deinde leges, quæ semel constitutæ sunt, haud facile mutandæ, aut veteribus novæ substituenda: namq; ut omnis mutatione periculosa; sic quoq; legum. Quandoquidem mutationem juris sequitur mutatio morum, comitatur novitas quedam subita. Hæc autem solet movere & conquassare Rempubl. itaq; non temerè recedendum ab eo jure, quod diu æquum visum est, nè legum antiquarum vis & robur, quod ab usu & consuetudine sumtum, faciliter mutatione enervetur, Arist. 2. Pol. cap. 6. Habere enim æternitatis aliquid positivæ leges videntur, tum quod non moriantur cum legislatore, tum quod posteriores etiam obligent; & hæc ratione vitetur contemptus, tum ipsius legis, tum legislatoris, Schonborn lib. 3. Pol. cap. 9. Unde Arist. lib. 2. Pol. cap. 8. afferit, receptas leges non esse mutandas, etiamsi quid incommodi habeant. Quod apud Thucyd. facere videtur Alcibiades; eos hominum tutissimè agere exclamans, qui presentibus moribus legibusq; etiamsi deteriores sint, minimum variantes, rempubl. ad ministrant, lib. 6. cap. 2. Hæc tamen cum grano salis accipienda sunt: non omnis mutatio, non omnis novitas, quæ in republ. suscipitur, damnanda. Quia omnis lex est lata propter rempubl. ideo tamdiu durare debet, quamdiu respubl. eam admittere videtur. Et leges accommodari debent ad Rempubl. non hæc ad illas, Geilf. Exertit. 4. Itaq; si summa utilitas expresserit, aut summa

ma necessitas voluerit, & novitas magno reipub. compendio sit, mutanda vel abroganda est, nè mutetur respub. ipsa: *Quæ nulla tam bene constituta reperitur, quin novi emergentes casus, temporum vicissitudines, & mores hominum subinde mutati, novas interdum requirant leges, comitialia decreta, atq; recessas.* Sic ut alia atq; alia remedia diversis temporibus uni & eidem corpori utiliter adhibentur: ita temporum vicissitudines aliud reipub. utile faciunt. *Nocet enim interdum antiquus rigor & nimia severitas, cui jam non pares sumus, Tacit. lib. 1. Hist. cap. 18.* Illustrē mutationis Exemplum in jure nostro habemus, Cap. 3. *Bong. B. L. L.* id tamen non minori cum applausu subditorum, quam evidenti totius patriæ commoditate, mutatum esse novius.

XXII. In legum autem mutatione, necessariæ hæ cautions observandæ erunt (1. *Ne fiat citò, sed leniter & lentè*, Lips. 4. Pol. cap. 9. Quam minimo enim sonitu orbis ille in Repub. convertatur, Cic. ad Attic. lib. 2. Epist. 9. Cum alias violentiam sapiat, quam subditi sæpè ferre nequeunt (2. *Ne fiat temere, sed urgente necessitate & summâ utilitate*, Lips. cit. loc. Hanc autem evidens aliqua in repub. utilitas, ut vitiorum, quibus remedia querere oportet, fervor, commonstrarare potest. (3. *Non mutetur statim quoad omnes articulos*; sed sensim & prudenter, adjiciendo & detrahendo aliquid, donec exspiret. *Imitandus Mos naturæ, que nunquam saltum de nocte ad diem, nisi præmissâ aurorâ, nec de hyeme ad aestatem, aut ab aestate ad hyemem, sed intermedium habet ver & autumnum.* Audiendus omnino Augustus, qui per gradus omnia egit, & sub initio Imperij non omnia statim, uti decretum erat, exsequutus est, veritus nè parùm succederet, si simul homines transference & inverttere vellent; sed quedam ex tempore dispositus, quedam rejectis in tempus, Dio. lib. 52. Tantum de nobili hæc & illustri in materia pro instituti ratione differuisse sufficiat.

Gloria æterno Deo, optimo & sapientissimo Rerum-pub. Conditori & Conservatori.